

Etapes dels sanejaments privats i públics de la ciutat d'Igualada

Josep Riba i Gabarró

El procés dels serveis dels sanejaments privats i públics, i també dels industrials, de totes les aigües negres, fou esglaonat, d'acord amb condicionants diversos:

1. La mil·lenària captació feta per la resclosa situada al riu Anoia i la circulació del rec a l'aire lliure va comportar un subministrament profitós d'aigua clara, que beneficià els moliners de farina i els hortolans i que darrerament també va fer prosperar la indústria adobera.
2. Durant el segle XIX, i fins als anys 20 del segle XX, la població urbana igualadina no va poder alliberar-se de la utilització de les comunes domèstiques i dels pous morts i les fosses sèptiques.
3. Com que totes les adoberies properes al rec—que l'any 1765 eren 9, i que van passar a ser 45 l'any 1877 i a 62 l'any 1892— tenien clavegueres que anaven a desguassar a l'Anoia, el riu esdevingué una claveguera general. La situació provocà alguns inconvenients lògics.
4. La xarxa general urbana de les clavegueres als carrers igualadins no va funcionar plenament fins a partir de l'any 1920. Tanmateix, s'agreuja la pol·lució de les aigües de l'Anoia, especialment riu avall.
5. La doble canalització del rec resultà ser la solució definitiva per a la sortida de les brutícies de les adoberies. Feia el servei general de claveguera al dessota del corrent de l'aigua clara, que netejava l'un i l'altre. El procés s'escaigué als anys 20 del segle XX, quan la producció adobera havia arribat al màxim nivell fins aleshores, benefi-

ciària de les comandes de la guerra europea de 1914-1918. Aleshores hi havia 260 adoberies.¹

LATRINES I DESGUASSOS PARTICULARS

Quan l'any 1879 el rei Alfons XII va atorgar el títol de Ciutat a la vila d'Igualada, encara hi subsistien alguns aspectes importants que el desmeixien: la manca de carrers empedrats per a una bona circulació viària i, sobretot, la carència d'una xarxa de clavegueres per a una regular evacuació subterrània. Les millores al respecte hagueren d'esperar fins als anys 20 del segle XX.²

A mitjan segle XIX, quan encara quedaven lluny els plantejaments a propòsit d'una xarxa de clavegueres, en un article de premsa referent a les millores públiques, es feien una sèrie de consideracions que cada vegada serien més punyents:

No cabe duda que en tiempo de lluvia el piso de Igualada está poco menos que intransitable, cosa tanto más extraña por cuanto aquél marcha de norte a sur marcadamente en declive hacia el río, lo que no deja de ser una ventaja si se pudiese aprovechar. Pero esa ventaja no deja de ser una ventaja si se supiese aprovechar. Pero esa ventaja de poco nos sirve, porque como las corrientes de las aguas, en tiempo de lluvia, van de oeste a este, como si dijéramos paralelas al río Noya y la población en ese caso tiene un descenso muy poco notable; de ahí es que no se pueden desaguar las calles, con la prontitud debida, lo que da lugar a que pasemos semanas enteras, después de un chubasco, transitando con lodo hasta las rodillas y tener que atravesar charcos de agua corrompida, con gran perjuicio de la higiene y conveniencia de los moradores.

Aunque estemos bien convencidos de que vamos a sentar tan sólo una utopía, indicaremos el medio más obvio y casi indispensable para borrar de nuestra bella Igualada el lunar de que tratamos. Interesaría muy de veras la construcción de unas alcantarillas que siguiendo la dirección de norte a sur,

1. AHCI (Arxiu Històric Comarcal d'Igualada), Fons Municipal, Matrícula industrial, 1914-1920.

2. Vegeu: RIBA I GABARRÓ, Josep: «Números vermells a l'Ajuntament d'Igualada», *Miscellanea Aqualatensia 10*. Igualada, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 2002, p. 348-356.

es decir, la inclinación hacia el río, recibiesen de otras alcantarillas transversales las aguas pluviales y desembarazasen prontamente el piso, pudiendo anhelarse entonces la benéfica lluvia como un medio de limpieza, muy al revés de lo que ahora acarrea, que se puede decir que es suciedad misma.

¡Y de cuanto interés no serían esos desagüeros subterráneos para el desahogo y aseo doméstico! En ellos podrían abocar las aguas de fregar; allí podrían arrojarse las aguas sobrantes de la pesca salada, y también los líquidos residuos de ciertas fábricas.³

Les ordenances municipals aprovades per l'Ajuntament d'Igualada l'any 1893, a l'article 340, feien previsions —la meitat futuristes, la meitat pràctiques— que «hasta que se disponga que las materias fecales afluyan a las cloacas públicas, y que éstas estén construídas, en todas las casas se construirá un depósito de letrinas con capacidad conveniente».⁴

Aquesta era la situació general de la població. Avancem que les clavegueres no funcionaren fins a partir de 25 anys en endavant. En la sessió municipal de 27 de maig de 1902, es resolgué «que para evitar los inconvenientes del actual sistema de extracción de letrinas por medio de los barrales, se acuerda implantar el “sistema inodoro” por medio de subasta y que el concesionario del servicio tenga todos los aparatos indispensables para prestarlo en todas la horas del día y de la noche». La subhasta indicada es féu el 26 d'octubre de 1902.⁵

Però a la sessió municipal de 16 de setembre de 1902, resolgueren «adjudicar a Francisco Martí Aguilera, el servicio de extracción de letrinas por el “sistema inodoro”, con un contrato de diez años y la prohibición absoluta de extraer letrinas por otro sistema que no sea el “inodoro” y será castigado con la multa de cinco pesetas. No pudiendo tardar en verificar la extracción más de tres días a contar desde el aviso dado por la persona que pida la prestación del servicio; pero durante los meses de octubre, noviembre y diciembre la extracción podrá hacerse hasta los ocho días siguientes al aviso. Los precios que podrá exigir el concesionario a los particulares por el servicio de extracción de letrinas serán los siguientes: desde los depósitos particulares al carro-aparato, será de 30 céntimos los cien litros y si es inferior se pagará igual. La conducción de

3. *El Eco de Igualada*, núm. 12 (22-III-1863).

4. AHCI, *Ordenanzas Municipales de la Leal, Denodada y Benemérita Ciudad de Igualada de 1893*. Igualada, Imprenta de Mariano Abadal, 1894, p. 84.

5. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1902, p. 38.

la letrina a cualquier sitio dentro del término municipal de Igualada será a razón de una peseta los cuatrocientos litros y si es inferior se pagará igual. En el caso que el carro-aparato no pudiera entrar en algún huerto para depositar la letrina, entonces podrá trasladarse de noche por medio de barrales desde el punto en que el carro no pueda seguir su marcha. El concesionario quedará obligado a conducir las letrinas a cualquier punto fuera del término municipal, en cuyo caso los precios serán los acostumbrados o convenido».⁶

Entre el repertori dels renoms de la gent igualadina hi hagué el de «el comunista». Li deien així, no perquè estigués afiliat a cap partit comunista; el motiu li venia del seu ofici, ja que es dedicava a una feina que ha desaparegut. Posseïa un carro amb un dipòsit pneumàtic per buidar les latrines i els pous morts. La gent, sense eufemismes de cap mena, anomena aquest carro amb els sobrenoms de *la bóta* o *carro de la merda*, i del pou mort en deien el «dipòsit de la comuna»; de tot això vingué la derivació popular del «comunista»; i del lloc on habitava en deien *la masia de Cal Merdetes*. A l'home, encara que no s'hi enfadava gaire, tampoc no li agradava gaire que el cridessin així i quan s'hi trobava deia ben alt perquè tothom ho sentís: «Hi ha persones més pesades que la pudor».⁷

Tot això afectava la població civil i el sector industrial; segons els antecedents, l'any 1877 a Igualada hi havia 45 adoberies i l'any 1892 el nombre havia augmentat a 62. Tots aquests establiments tenien la necessitat de treure les aigües brutes; ho feien per unes canalitzacions soterrades que passaven per dessota del rec, i que vorejaven els terrenys de les hortes i que anaven a desguassar a la llera del riu Anoia. Això comportava l'existència de gairebé tantes clavegueres com adoberies i que en moltes èpoques de l'any la quantitat de les aigües residuals convertissin el curs fluvial en una gran claveguera a cel obert. Si plovia sovint i baixaven rierades, es feien bones neteges, però si hi havia períodes de sequera, l'acumulació de les brutícies esdevenia un inconvenient molt gran. Per intentar de solucionar-ho, almenys tres vegades l'Ajuntament d'Igualada va arribar a manar que tots els abocaments de les aigües brutes de les adoberies fossin llançades directament al rec (acords de 18 d'agost de

6. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, p. 10.

7. MONCUNILL I TORRES (a) Febres, Antoni; MARTÍ I FIGUERAS (a) Vallfogona, Joan; PUIG I GUBERN (a) Maringallo, Magí: *Renoms igualadins. Recull, anecdotari i origen*. Igualada, CODI (Òmnium Cultural)-Foment de Fires i Mercats, 1984, p. 58-59.

1891, de 3 de febrer de 1894 i de 14 de març de 1896). Els períodes de vigència, però, foren sempre curts, per les protestes en contra d'aquesta pràctica i pel sistema d'imposició de les conduccions fins al curs del riu Anoia.⁸

Una novetat fou que l'Ajuntament d'Igualada, en la sessió de 12 d'octubre de 1899, va autoritzar Antoni Artés i Puig a fer una canalització d'aigua potable des de Montbui, amb entrada pel carrer de la Creueta, fins a la seva propietat de la Torre Artés, propera a l'estació del ferrocarril. Posteriorment, en la sessió de 10 de febrer de 1901, es va acordar «de conceder el permiso a Antoni Artés Puig para canalizar por todas las calles y demás pasos o terrenos públicos de esta ciudad, al objeto de conducir aguas con las correspondientes tuberías, mediante reuñan las condiciones de potabilidad, que en la actualidad está alumbrando en las cercanías de esta población».⁹

En el mateix 1901 i sobretot durant el 1902, foren nombroses les altes d'aigua corrent als domicilis igualadins, que després permeteren de rellevar les antigues comunes per les primeres instal·lacions dels nous *water closed* o sanitaris, els quals, al seu torn, augmentaren les necessitats de disposar de les clavegueres per a l'evacuació de les aigües residuals urbanes. L'aigua potable de l'empresa Artés era procedent de les captacions fetes en les fonts de Ca l'Alemany, Cal Passanals i Can Rafegues i després dels pous del torrent de la Garrigosa, tot dins del terme de Santa Margarida de Montbui.

Segons les dades de les matrícules, les principals indústries cotoneres situades prop del Passeig de l'Albereda, i que s'establiren en el darrer terç del segle XIX, foren Cal Noguera (1871), Ca l'Ortínez (1880), Cal Baliu (1883) i Cal Font (1889). Aquestes fàbriques, per una banda, necessitaven aigua per al tintatge, que captaven de pous i d'aiguaneixos més o menys propers, i, per altra part, també necessitaven evacuar les aigües brutes. Ho feien per clavegueres; algunes de les quals arribaven fins al riu Anoia. Així ho deixa entendre l'esment que trobem en l'acte de la sessió municipal de 21 de novembre de 1907: en demanar-se una reforma i una ampliació d'una claveguera d'usos industrials, es fa constar que funcionava «desde tiempo inmemorial».¹⁰

8. Vegeu: RIBA I GABARRÓ, Josep: «Reglamentacions i usos de l'aigua del rec d'Igualada», AA.DD.: *El rec: bressol de la indústria igualadina* (en premsa).

9. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1901, p. 24.

10. *Ibidem*, 1907, p. 157.

* * *

Resseguirem ara les concessions municipals de les clavegueres autoritzades per a indústries i alguns particulars. En realitat, no foren altra cosa que solucions parcials i per sortir del pas de la manca d'una xarxa general de clavegueres.

En la sessió de 3 de maig de 1900 fou donat el vistiplau a Agustí Homs, Jeroni Bas i Josep Noguera, per a la construcció d'una claveguera que, des de l'adoberia de Josep Noguera, passaria pel carrer del Gas i la baixada de Sant Nicolau, empalmaria en una altra ja construïda abans per Salvador Baliu i la Sindicatura de la fallida del Banco Regional de Igualada.¹¹

En la sessió de 9 de maig de 1901 es va aprovar la facultat per a Llorenç Florensa per allargar un tros de claveguera feta l'any 1900 pels industrials Salvador Baliu i una comissió del Banco Regional i que també havia estat perllongada pels industrials Agustí Homs, Jeroni Bas i Josep Noguera.¹²

En la sessió de 2 d'octubre de 1902, es va autoritzar a Joaquim Bas Badia la construcció d'una claveguera amb una canonada de 0,95 cm d'alçada, «para el desagüe de las aguas sucias de su fábrica», situada al carrer del Sol, que passaria soterrada a 1,80 m pel mateix carrer i per la baixada de la Unió i que travessaria per sota del rec de l'Abadia i que arribaria al riu Anoia.¹³

En canvi, en la sessió de 26 de maig de 1906, es va acordar denegar la construcció d'una claveguera particular, que la volien fer amb canonada de ceràmica envernissada, des de la plaça de l'Àngel, que s'allargaria pels carrers de la Caritat i de Sant Antoni de Baix, que travessaria l'Horta Barral i desaguaria al rec del molí de l'Abadia.¹⁴

En la sessió de l'11 d'octubre de 1906, entre l'alcalde Joan Godó Pelegrí i Eusebi Aguilera Andreu es va signar un conveni pel qual aquest atorgava a l'Ajuntament la facultat d'utilitzar una antiga mina com a claveguera per a la sortida de les aigües i dels residus de la claveguera del nou escorxador municipal. Aquesta claveguera creuaria la carretera general per sota i passaria per l'indret de la Font del Guixà, més avall de la

11. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1900, p. 316.

12. *Ibidem*, 1901, p. 5.

13. *Ibidem*, 1902, p. 15.

14. *Ibidem*, 1906, p. 122r.

resclosa de l'aigua del rec. El conveni es feia per temps indefinit i pel preu de 200 pessetes l'any.¹⁵

En la sessió de 22 de novembre de 1906 donaren permís per a la construcció d'una claveguera als industrials Josep Lladó, Ignasi Font, Josep Ortínez, Fills de Pasqual Noguera i Salvador Baliu. La mesura prevista era de 60 x 50 cm, passaria a una profunditat d'1,10 m del nivell del carrer d'Òdena, des de la canonada del carrer de Sant Carles, seguiria pel del Cardenal Vives, després travessaria la carretera general pel carrer de la Soledat, baixaria pel carrer de la Misericòrdia i seguiria pel de Sant Antoni de Baix, fins al riu Anoia. Els industrials oferiren a l'Ajuntament la recollida de les aigües residuals del Sant Hospital en aquesta claveguera i l'admissió de les connexions dels veïns en tot el recorregut, però amb el pagament de les escomeses i dels arbitris corresponents.¹⁶

En la sessió de 5 d'abril de 1907 es va donar llicència a Josep Lladó, Joaquim Ferrer i Josep Bella, per a la construcció d'una claveguera pels carrers de Sant Domènec i de la Creueta, per connectar amb una claveguera anterior; la canonada passaria a un metre de profunditat.¹⁷

En la sessió de 21 de novembre de 1907, fou considerat que, «vista la instancia suscrita per D. Ramón Carrer Albín y D. Juan Vives Gibert, en la que después de exponer que desde tiempo immemorial vienen utilizando una cloaca construída por D. Manuel Bertrán (que tenia una fassina) en las calles de Ódena, San Carlos, cardenal Vives, Misericordia y Baja de San Antonio y que dicha cloaca se hallava obstruída desde los puntos de enlace de los solicitantes, piden permiso para reformar y ensanchar el trozo de cloaca a cuenta y riesgo de los solicitantes, por lo que el Ayuntamiento acordó conceder el permiso interesado».¹⁸

En la mateixa sessió, «seguidamente se dió cuenta de una instancia suscrita por D. José Lladó Andreu, D. Ignacio Font Hermanos, D. José Ortínez Masarnau, Hijos de Pascual Noguera y D. Salvador Baliu, que, en vista de los obstáculos que se oponen al curso de una cloaca construída con autorización municipal desde el año pasado, solicitan una nueva autorización para variar su trayectoria, de modo que después de la calle del Cardenal Vives, en lugar de atravesar por la calle de la Soledad, siga ésta

15. *Ibidem*, 1906, p. 37.

16. *Ibidem*, 1906, p. 47.

17. *Ibidem*, 1907, p. 83.

18. *Ibidem*, 1907, p. 153.

calle hasta la de la Bomba y continuando allí hasta desembocar en los terrenos de la Sra. Viuda de Soler».

En la sessió de 19 de desembre de 1907, l'empresa Font demanà la portada d'aigua fins a la seva fàbrica, des de l'hort del Guixà, propera al molí Nou. Farien la canalització per la vorera de la carretera general, la passarien pel camí de l'escorxadador nou, continuarien pel carrer de Roca fins al carrer de l'Estrella (actual J. Martí Franquesa), prosseguirien pel carrer de l'Aurora, arribarien al carrer de Santa Caterina i entrarien a la finca de la torre dels Muntades, propietat dels Font.¹⁹

En la sessió de 28 de juny de 1910 es donà permís a Josep Farrés Lluch per a la construcció d'una claveguera de 60 x 80 cm i soterrada a 0,60 cm, des del seu domicili del carrer d'Artés, que passaria pel carrer de l'Aurora, la plaça de Pi i Margall, la travessia del Vallès, per dessota de la carretera general, fins a la placeta de Sant Joan, on enllaçaria amb una claveguera ja existent.²⁰

En la sessió de 18 d'octubre de 1910, es va atorgar a l'empresa Ignasi Font Germans l'autorització per construir una claveguera pel subsòl del carrer de Caresmar, d'una longitud de 136 metres, fins a connectar amb una claveguera anterior a l'indret dels carrers d'Òdena i de Sant Carles, a una profunditat d'1,10 m i de 60 x 50 cm de diàmetre.²¹

XARXA GENERAL DE CLAVEGUERES CIUTADANES

A la darrerria del segle XIX i a la primeria del segle xx, tal com s'ha indicat abans, l'Ajuntament d'Igualada havia autoritzat algunes clavegueres, però sembla que no fou fins als inicis de l'any 1902 que el problema ciutadà no fou plantejat seriosament.

En la sessió municipal de 7 de gener de 1902, l'alcalde Emilià Orpí va exposar «que algunos vecinos le han hecho reclamaciones acerca de la dificultad que existe de dar desagüe a las aguas sobrantes de las casas y convendría que el Ayuntamiento estudie una forma de solucionar aquella necesidad, que irá en aumento con el tiempo. De lo contrario, no hay que pensar en una buena higiene y policía urbana. A su entender, lo que actualmente interesa es que la Corporación municipal practique una canali-

19. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1907, p. 163.

20. *Ibidem*, 1907, p. 50.

21. *Ibidem*, 1910, p. 102.

zación subterránea, que en todo caso podría partir desde la calle de Santo Domingo y empalmándola después con alguna de las ya existentes en la calle de la Creueta y vaya a desguar en la riera Noya. Acordóse que la comisión respectiva estudie la cuestión, formulando el correspondiente proyecto para resolver lo procedente».²²

Més d'un any més endavant, en la sessió de 23 d'abril de 1903, presidida per l'alcalde accidental Joan Serra i Constansó, es precisava «que se estima hoy de la mayor urgencia y necesidad la construcción de una red de cloacas generales receptoras de todas las aguas sucias, las de los patios y demás servicios domésticos, las de los tejados y terrados, las que proceden de establecimientos industriales, que no pueden tener escurrideros propios, para desaguar en el cauce de la riera Noya, puesto que por no tener las aguas sucias desagüe alguno son echadas y consumidas en su mayoría por medio de pozos ciegos, que por no reunir condiciones constituyen un verdadero peligro para la salud pública, mucho mayor en la actualidad por la traída de aguas potables, que recientemente ha ocurrido y que adquiridas por varios particulares se ven éstos en la imposibilidad de desaguar de sus respectivas casas las aguas sobrantes y sucias por la carencia de cloacas, haciéndolo por medio de dichos pozos ciegos, cuyas filtraciones inficionan las aguas de los demás pozos vivos y cisternas de las cuales se saca el agua, siendo un perjuicio notable para los intereses particulares y una amenaza constante para la salud del vecindario, por lo que se estima de suma urgencia la construcción de cloacas y que se encargue al arquitecto municipal D. Pablo Salvat Espasa la formación de los proyectos».²³

En la sessió de 9 de juliol de 1903, es va comunicar que la comissió de Foment «havia estudiado detenidamente las bases para la formación de un proyecto completo de una red de cloacas de esta ciudad, que ha presentado el arquitecto municipal D. Pablo Salvat Espasa, que ofrece levantar un nuevo plano geométrico de la ciudad por el precio de dos mil pesetas».²⁴

En la sessió de 24 de setembre de 1903, «se dió cuenta de haberse recibido del arquitecto municipal D. Pablo Salvat Espasa, el proyecto general de la red de cloacas y alcantarillado para ésta ciudad, que reúne todas las condiciones adecuadas y satisface los deseos del más exigente,

22. *Ibidem*, 1902, p. 2.

23. *Ibidem*, 1903, p. 102.

24. *Ibidem*, 1903, p. 130-131.

que el Ayuntamiento acordó aprobar, en principio, el mencionado proyecto».²⁵

L'any següent, en la sessió de 27 de gener de 1904, l'alcalde accidental, Joan Serra i Constansó, «indicó la conveniencia y hasta la necesidad de que se llevara a la práctica el proyecto de construcción de una red de cloacas generales, receptoras de todas las aguas sucias. Uno de los obstáculos con que se dice se tropieza para la construcción de cloacas es la carencia de agua suficiente con que poder limpiar las mismas, lo cual a su entender no es inconveniente, ya que con el agua que actualmente dispone esta ciudad habría la suficiente para que aquéllas quedaran limpias, dada la vertiente que ofrece el terreno y por la imperiosa necesidad de atender por cuantos medios sea factible el saneamiento de la localidad y en aras de la salud pública, proponía se adoptara el acuerdo conducente a la realización de los trabajos indispensables al proyecto de construcción de cloacas, de conformidad con los anteriores referentes al particular».²⁶

En la sessió de 5 de febrer de 1904, per la intervenció del primer tinent d'alcalde, Joan Serra i Constansó, «se suscitó un ligero debate acerca de su proposición de que se llevara a efecto por el arquitecto Sr. Salvat la formación de un anteproyecto de construcción de una red de cloacas generales receptoras de todas las aguas sucias de la población. Combatió dicha proposición el Sr. Bosch manifestando que si bien es partidario de la construcción de las cloacas, bajo el punto de vista de la salubridad pública, en cambio considera prematuro la formación del anteproyecto, ínterin no se tenga la completa seguridad de que el proyecto pueda convertirse en realidad, para no correr la eventualidad del pago de una cantidad importante por el coste de los honorarios del arquitecto. Contestóle el Sr. Serra que es indispensable o más bien forzoso que en toda obra pública tenga el Ayuntamiento el proyecto formado y aprobado, aun en el supuesto de que sobrevinieran dificultades que retardasen la construcción de la obra. Por mayoría de votos se acordó de encargar al arquitecto Sr. Salvat la formación de un anteproyecto de construcción de cloacas».²⁷

Aquella comanda de l'avantprojecte es va portar endavant, que, el 6 d'agost de 1904, fou signat per dos arquitectes a Barcelona: Pau Salvat

25. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1903, p. 155.

26. *Ibidem*, 1904, p. 16.

27. *Ibidem*, 1904, p. 20-21. Per conèixer un resum biogràfic de Joan Serra i Constansó, impulsor de les clavegueres, vegeu: BISBAL, Maria Antonia; MIRET, Maria Teresa: *Diccionari biogràfic d'Igualadins*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana-Rafael Dalmau, 1986, p. 189-190.

Espasa i Isidre Gil i Moncunill. En la planificació general de la xarxa de les clavegueres de l'any 1904 especificava que «se ha dispuesto la gran colectoras, que pasando por las calles de San Agustín, San Antonio y Baja de San Antonio, va a verter casi al frente de la calle Misericordia, directamente al río Noya. Esta colectoras tiene una sola derivación, que parte de la plazoleta que forman la calle de San Antonio y travesía de Santo Domingo, cerca de la plaza de la Cruz y pasando por la calle de la Creueta, desemboca en el río Noya a la terminación de esta calle. Las condiciones de desagüe, si bien son inmejorables por lo que hace referencia a los declives, no lo son por su punto de emergencia, dado que el río no trae aguas abundantes, siendo en algunas épocas del año casi nula su corriente. Para hacer este inconveniente lo menos sensible, hemos procurado que la casi totalidad de las aguas sucias viertan su contenido en un solo punto y esté el más apartado de la población, con el fin de que salga ya inmediatamente del poblado y arrastren consigo toda la inmundicia, llevándose la mayor cantidad de agua sobrante del caudal de esta ciudad».²⁸

Però van passar debades la resta de l'any 1904 i tot l'any 1905, sense cap efectivitat. El febrer de 1906, el nou alcalde, Joan Godó i Pelegrí, va publicar a la premsa igualadina uns edictes per sotmetre a informació pública durant vint dies el projecte de construcció d'una xarxa de clavegueres.²⁹

En la sessió de 26 de maig de 1906, el primer tinent d'alcalde, Joan Serra i Constansó, «usó de la palabra exponiendo la necesidad de que se active la tramitación del expediente del proyecto de la construcción de una red de cloacas generales, cuya realización se impone por razones de higiene y salubridad pública».³⁰

El novembre de 1906, el nou arquitecte municipal Josep Pausas Coll va signar els plànols d'una xarxa general de clavegueres de la ciutat. Però des d'aquell any i per dificultats polítiques i econòmiques generals i locals, tots els plantejaments de les clavegueres restaren paralitzats durant una llarga desena d'anys.

La manca de les clavegueres feia més difícil la situació dels pous morts per la seva insalubritat: «Qualsevol de nosaltres, per llec que sigui en geologia, sap perfectament com està i quina és la naturalesa i condi-

28. AHCI, Fons Municipal, lligall 952, Expedient de clavegueres.

29. *Sometent*, núm. 36 (3-II-1906), i també *El Igualadino*, núm. 87 (4-II-1906).

30. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1906, p. 119.

cions del terror que trepitgem. Basta tan sols resseguir el terme municipal per adquirir la convicció de què Igualada descansa sobre una base de gale-
ra, colgada en la seva major part per una capa més prima o més gruixuda
de terres sobreposades per la mà de l'home o bé per l'acció pausada, però
continuada, dels elements. I aquestes dues capes tan diferents l'una de
l'altra en composició i propietats, cal recordar que ja fa una pila de cen-
túries que aguanten un poble, que suporten a una multitud de persones que
hi fan vida sedentària, perquè hi tenen la seva llar i els seus medis de
viure, i per tant, convé fixar-se que en aquest grapat de terra s'hi venen
abocant durant anys i més anys les aigües brutes dels usos domèstics, puig
que aquí no hi ha casa ni caseta que no tingui el seu pou mort, obert, com
és natural, en la capa superior per raó de la seva permeabilitat. Ara bé: si
a Igualada els pous morts es toquen, els pous vius, o sigui aquells dels
quals en treiem l'aigua per a la neteja i demés servituds anàlogues de la
llar, que són considerats com un aditament necessari a tota construcció
urbana, i trobant-se els pous separats, els primers dels segons, tan sols per
uns quants metres i de vegades només per uns quants pams, de terra poro-
sa o permeable, l'aigua dels pous vius és, senzillament, aigua escorregu-
da o colada dels pous morts».³¹

En un article de premsa, es reclamava la construcció de la xarxa de
clavegueres: «No fa molts anys l'Ajuntament encarregà a l'arquitecte
municipal D. Pau Salvat, la formació d'un plànol de clavegueres que
comprengués tots els carrers de la població i ara reduït casi a la catego-
ria d'un objecte històric, el tenim oblidat en un recó del Consistori.
Mentrestant, la poca permeabilitat del subsòl d'Igualada i l'augment de
les aigües potables de què disfruta la població d'ençà que el Sr. Artés
explota el seu manantial, han posat a molts propietaris en la imprescin-
dible necessitat de buscar una sortida als líquids propvinents dels usos
domèstics i així amb poc temps hem vist com s'anaven construint, amb
caràcter més o menys provisional, una pila de claveguerons i clavegue-
res de totes mides que, com és natural, responen més a l'interès dels par-
ticulars que en són amos, que no pas a les exigències de la higiene i a
les conveniències generals de la ciutat. Igualada té un plànol de clave-
gueres, el plànol del Sr. Salvat. Aquest plànol serà bo o serà dolent. Si
és bo, si és pràctic, si és ben fet, el procedent és adoptar-lo i convertir-
lo ben prompte, tan prompte com sigui possible, en realitat. Si és defec-
tuós, si és imperfecte, si és irrealizable en tot o en part, cal esmenar-lo,

31. *Pàtria*, núm. 179 (2-X-1909).

millorar-lo, corregir-lo, modificar-lo total o parcialment. Entenem que l'Ajuntament deuria prendre mides indirectes que anessin encaminades a la desaparició total i absoluta dels pous morts, d'aquests veritables nius d'infecció que tant abunden i que representen un perill constant per a la salut dels igualadins».³²

Però a l'entremig, en la sessió de 17 de novembre de 1910, es va presentar un projecte d'iniciativa privada «para construir una red de alcantarillado» per part del mestre d'obres Sebastià Vilaró Barued. Amb tot i l'interès de l'Ajuntament, per unanimitat, aquella proposta es va deixar damunt de la taula per fer-ne un nou examen, que tampoc no va prosperar. El regidor Joan Roca havia fet algunes consideracions sobre «la conveniencia de que el Ayuntamiento tomase a su cargo la realización de la obra mediante ciertas condiciones». El regidor Jaume Roca apuntava «que en el supuesto de que el Ayuntamiento tenga facultades para acordar la desaparición de los pozos ciegos, se presentarían algunas dificultades para lograrlo en su totalidad». El regidor Amadeu Biosca va manifestar que era partidari de la construcció de les clavegueres, però «que dada la importancia de la obra se requería un mayor y más detenido estudio del asunto».³³

Fou l'alcalde Ramon Guitart i Pons qui ho desvetllà. En un dictamen que va emetre el 6 de maig de 1917 en feia la recapitulació:

Teniendo en cuenta que el Ayuntamiento en sesiones de 7 de enero de 1902; 23 de abril, 9 de julio y 24 de septiembre de 1903; 27 de enero y 5 de febrero de 1904, adoptó varios acuerdos relativos a la necesidad de construir una red de cloacas y alcantarillado y su proyecto que en principio fué aprobado por la Corporación municipal, informado favorablemente por la Junta de Sanidad y sometido a una información pública sin que se formule ninguna reclamación.

Que desde el día 2 de marzo de 1906, fecha en que se terminó la información pública, ninguna otra diligencia ni gestión se ha realizado, a pesar de la imperiosa necesidad que existe de llevar a cabo una obra tan conveniente y útil para garantizar la higiene y la salubridad pública. Que deseoso el actual Ayuntamiento de acometer con decisión una obra de tanta importancia, aún cuando por el momento no piense llevar a ejecución la totalidad del proyecto, por dificultades económicas, sino una parte del mis-

32. *Pàtria*, núm. 225 (3-IX-1910). L'esmentat article, «La xarxa de clavegueres», estava signat per Arnau.

33. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1910, p. 110.

mo, consistente en la construcció de cloacas e imbornales que afectan a las calles de Baja de San Antonio, Custiol, Ódena, Clos, Nueva y alguna otra, mientras lo permita la consignación que a tal objeto consta en el presupuesto para el año 1917.³⁴

Superat un seguit de tramitacions i després d'una nova exposició al públic i dels edictes inserits a la premsa local i a les publicacions oficials,³⁵ el 22 de febrer de 1917 es va adjudicar la subhasta de les obres de les clavegueres a favor del contractista Salvador Negre Nadal, per la quantitat de 58.100 pessetes.³⁶

En la construcció de les clavegueres hi hagué quatre models de desaignes, de major a menor diàmetre, des del riu cap a l'interior de la ciutat, segons les següents mesures:

Conducció de les clavegueres

Model I: Gran col·lector

a) de 2,5 m d'alt i 1,86 d'ample

b) de 2 m d'alt i 1,86 d'ample

Model II: d'1,5 m d'alt i 1,15 d'ample

Model III: de 0,70 m d'alt i 0,55 d'ample

Durant els anys de les obres de la construcció de la xarxa del clavegueram, el veïnatge va haver de patir moltes inconveniències i dificultats per l'obertura de les rases pels carrers, fet motivà força queixes. Una, per exemple: «Uns veïns del carrer de l'Argent s'han queixat del poc compte i deixadesa dels encarregats d'obrir la claveguera, amb les voreres obstruïdes, les piles de terres i de pedres, sense saber on posar els peus, convertint el carrer en intransitable. A més se sent criticar arreu que en lloc d'una veritable cloaca s'hi faci un claveguerot a part. No troben justificable la raó de l'empresari per no fer una claveguera pel mig del carrer i no dues de laterals. Valdria la pena que se'n preocupés l'Ajuntament».³⁷

Per les circumstàncies dels augments dels preus dels jornals i dels materials, el contractista Salvador Negre va demanar, el 6 de maig de

34. AHCI, Fons Municipal, lligall 952, Expedient de clavegueres.

35. *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona* (15-II-1917), p. 2-3, i *Gaceta de Madrid* (22-I-1917), p. 161-162.

36. AHCI, Fons Municipal, lligall 952, Expedient de clavegueres.

37. *Llibertat*, núm. 77 (6-X-1917).

1918, a l'Ajuntament una modificació del pressupost, i ho justificà amb un quadre comparatiu de l'evolució de les despeses:³⁸

Revisió de preus de la construcció de les clavegueres

Jornals i materials	Febrer de 1917 (Ptes.)	Maig de 1918 (Ptes.)
Paleta	4,50	5,50
Manobre	3,50	4,00
Carro	11,00	14,00
Ciment, 1 quintar	0,60	1,20
Calç hidràulica, 1 quintar	0,80	1,50
Arena, 1 metre cúbic	5,00	6,00
Pedra, 1 metre cúbic	6,40	12,00
Pitxolins, 1 miler	38,00	60,00

Els treballs de la construcció de la xarxa de les clavegueres se certificaren com a acabats el primer de desembre de 1919, però la tramitació no es tancà fins a la sessió del 7 de juny de 1920: «Se dió lectura de la certificación expedida por el Sr. Arquitecto municipal, acreditando haberse terminado por el contratista D. Salvador Negre Nadal, las obras de la construcción de las cloacas y era procedente que se devolviera el depósito constituido, conforme previene el contrato de la subasta. Enterado el Ayuntamiento y no existiendo reclamación alguna pendiente, ni teniéndose que hacer ninguna objeción, se acordó, por unanimidad, aprobar la recepción definitiva de la obra al contractista».³⁹

Durant el bienni 1917-1919, a més de les clavegueres previstes inicialment, també es feren les de la rambla de Sant Isidre, part de la plaça de la Constitució (Ajuntament) i dels carrers de l'Argent, de Sant Cristòfor, de la Font Vella, de Roca, de Sant Agustí, de Sant Pau, les travesies de Gomis i de Sant Sebastià i el principi de la rambla de Canalejas (rambla Nova).

Abans i després de la construcció dels diversos brancals de les clavegueres no hi hagué afectacions en la circulació de les aigües del rec. En canvi, sí que hi hagué algunes incidències en les clavegueres arran d'una utilització inadequada per part d'algunes adoberies. En la sessió municipal d'11 d'agost de 1919 es va acordar de multar per abocaments no autorit-

38. AHCI, Fons Municipal, lligall 628-B 3, Clavegueres.

39. Ibídem, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1920, p. 201.

zats, ja que «de un examen somero que se hizo en la cloaca colectora se ha comprobado la existencia de muchísima cantidad de residuos de cortezas, procedentes de las tenerías, por cuyo motivo y con el fin de evitar y castigar este abuso, se efectue una detenida inspección para averiguar de qué fábrica o fábricas proceden aquellos residuos y se castigue severamente la infracción, obligando al autor o autores a la limpieza de la cloaca».⁴⁰

En la sessió municipal de 22 de març de 1920 es van aprovar les autoritzacions dels desaigües o escomeses a la claveguera de la plaça de la Constitució a Josep Bertran Guixà (cal Maset) i a mossèn Eudald Ferret, rector de la parròquia de Santa Maria, des de la casa rectoral del carrer de Santa Maria.⁴¹

El 8 de maig de 1920, l'Ajuntament, «habida consideración de que por su cuenta y orden se construyen las cloacas en las calles de San Roque, San Jaime, Travesía de Sant Roque y parte de la Plaza de la Constitución, e imponiéndose por razones de higiene y salubridad, la necesidad de que sean cegados todos los pozos ciegos existentes en los edificios comprendidos en dichas vías, dada la facilidad que tienen de que sus aguas afluayan a las cloacas respectivas, el Ayuntamiento por unánime acuerdo, resolvió requerir a los propietarios, para que en el plazo de un mes soliciten el oportuno permiso para desaguar en la cloaca y construir los ramales o acometidas, mediante el pago de los arbitrios, y de disponer que en el indicado plazo sean cegados los pozos ciegos existentes en los aludidos edificios».⁴²

Durant l'any 1920 l'Ajuntament d'Igualada, a mesura que la xarxa de les clavegueres anava entrant en servei, es decidí cursar ordres als veïnats per fer-los tancar els pous morts existents; això s'esdevingué un segle més tard de quan l'Ajuntament havia ordenat a la inversa: que arreu fossin oberts els pous morts com a prevenció sanitària. Per exemple, l'alcalde major i president de la Junta de Sanitat, per mitjà d'un edicte publicat el 12 de juliol de 1834, determinava que «en las casas ahont no hi hàgia construïts pous morts ab sos conductos, deuran los dueños de ellas fer-los construir, dins quinse dies, esent responsables del pago de la multa a què sos inquilinos incorrian per motiu de dita falta de pous morts».⁴³

40. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1919, p. 42.

41. *Ibidem*, 1920, p. 139.

42. *Ibidem*, lligall 643-C 3, Clavegueres.

43. AHCI, Fons Municipal, lligall 58-5.

En la sessió de 10 de maig de 1920, es va fer saber «que se construya la cloaca en una parte de la Rambla de Canalejas» i en la sessió de 14 de juny del mateix any, «que se construyen las cloacas de la calle de Santa Catalina y parte del Paseo de la Alameda».⁴⁴

Aquella claveguera industrial que havia estat autoritzada el 22 de novembre de 1906 i rectificada el 21 de novembre de 1907, els industrials beneficiaris (Lladó, Font, Baliu, Noguera i Ortínez) la varen vendre a l'Ajuntament pel preu de 7.750 pessetes. Tot seguit, l'alcalde, Amadeu Biosca, es va dirigir a tots els propietaris de les cases dels carrers del Cardenal Vives, final de la Soledat i de la Bomba, el 20 de maig de 1920, «para que en el plazo de un mes soliciten el oportuno permiso para desaguar en la cloaca y construir los ramales o acometidas, mediante el pago de los arbitrios, y desde luego se ordena que en el plazo señalado sean cegados los pozos ciegos que existan en los edificios afectados».⁴⁵

Contràriament a la bona acceptació municipal de les obres de les clavegueres, en un article d'un setmanari igualadí d'oposició es criticava l'actuació de l'Ajuntament, perquè no havia aconseguit una solució total en l'ordre del sanejament: «La xarxa general de clavegueres recentment construïdes, si alguna finalitat havia de tenir, era la supressió, per innecessaris o inútils, dels pous morts. En canvi, en l'ordre dels fets, es dona la gran absurditat, el cas incompreensible de multitud de cases, situades en carrers per on s'hi ha construït una claveguera i que per defectes en la construcció d'aquesta no poden desaiguar, i vulgues no vulgues han de continuar servint-se de l'anti-higiènic pou mort; amb l'aggravant que els propietaris d'aitals finques han tingut de pagar el relativament crescut arbitri municipal de les clavegueres. Ademés, és vist i conegut de tothom que aquesta xarxa, en la seva major part, i considerada en si mateixa, és un esguerro veritable: molts dels seus ramals són insuficients i faltats de pendent d'ells no estan ja gairebé cegats, i per aquestes circumstàncies es fa insoluble el problema de la seva neteja, la qual només podrà lograr-se reventant-los i reconstruint-los de nou».⁴⁶

En la sessió del 13 de febrer de 1922, «vista la petición formulada por la Sociedad "La Hispano Igualadina" para construir un ramal de desagüe o acometida a la cloaca, des de un edificio que posee en la calle de

44. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, 1920, p. 5 i 180. El nom de passeig de Mn. Jacint Verdaguer fou vigent des de l'any 1922 en endavant.

45. *Ibidem*, lligall 639-F 3, Clavegueres.

46. *L'Eco d'Igualada*, 34 (2-VII-1921).

Santa Catalina, esquina con el Paseo de la Alameda, se acordó conceder el permiso de referencia».

En totes les autoritzacions del anys 20 hi havia unes clàusules que especificaven: «Si se desea que las materias fecales afluayan a la cloaca, será indispensable la construcción de un pozo llamado “Mouras” de la capacidad necesaria y sus dimensiones las determinará el Ayuntamiento con el previo informe del arquitecto municipal. El albañal desde el depósito “Mouras” a la cloaca estará formado por muretes de ladrillo, tapa y solado de dos gruesos de rasilla y construyendo un sifón, contiguo al muro de la fachada, cuya conservación y limpieza irá a cargo del interesado».⁴⁷

La construcció de les clavegueres prosseguí els anys 1921 i 1922 pels carrers de l'Aurora, Alt de Sant Antoni, de Sant Jordi i la plaça del 17 de juliol (de la Creu). L'any 1923 es feren les dels carrers del Carme i de Sant Pere Màrtir i l'any 1924 les del carrer de Sant Magí.

Les derivacions de les noves clavegueres s'allargaren en els anys següents. Així, l'any 1925, l'arquitecte Josep Pausas Coll va presentar el projecte i el pressupost d'una claveguera des de la part baixa de la rambla del General Vives fins a enllaçar amb el carrer de Sant Perer Màrtir, que tindria 68 metres lineals, pel preu de 1.564 pessetes, segons aquesta valoració:

Excavacions i terraplanament	7 ptes./metre lineal
Fàbrica de paret de totxo	7 ptes./metre lineal
Formigó de reompliment	3 ptes./metre lineal
Revoltó de dos gruixos	6 ptes./metre lineal
<hr/> TOTAL	<hr/> 23 ptes./metre lineal

Font: AHCI, Fons Municipal, lligall 679, Clavegueres.

Els veïnats dels carrers amb clavegueres anaren rebent successivament una comunicació municipal per concretar el canvi de situació en el sanejament ciutadà: «El Ayuntamiento por acuerdo unánime resolvió requerir a los propietarios de edificios para que en el plazo de un mes, soliciten el oportuno permiso para desaguar a la cloaca y construir los correspondientes ramales y acometidas, mediante el pago de los arbitrios autorizados, e imponiéndose por razones de higiene y salubridad pública la necesidad de que sean cegados todos los pozos ciegos existentes en los edificios afectados».⁴⁸

47. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes, 1922, p. 65.

48. AHCI, Fons Municipal, lligall 643, Clavegueres.

En els pressupostos municipals d'Igualada i amb destinació al capítol d'obres de nova construcció i per clavegueres figuraren quantitats considerables de previsió de despeses:

Anys	Pressupostos ordinaris (en ptes.)	Pressupostos refosos (en ptes.)
1917	5.000	100.000
1918	50.000	100.000
1919	50.000	—
1919-1920	100.000	107.602
1920-1921	100.000	100.000
1921-1922	200.000	212.724
1922-1923	100.000	100.000
1924-1925	100.000	150.000

Font: AHCI, Fons Municipal, Pressupostos municipals, anys 1917-1925.

Va costar molts anys que les clavegueres arribessin a tot arreu, fins i tot en indrets de vies principals. Tenim el cas d'un grup de propietaris de la meitat del capdavall del passeig de Mn. Jacint Verdaguer, que el 3 de maig de 1926 es van dirigir a l'Ajuntament, per exposar: «que poseen cada uno de los recurrentes una finca urbana en el citado Paseo y que por consecuencia de no existir cloaca se ven imposibilitados de poder desaguar las aguas residuales, las cuales van a los pozos ciegos y su estado actual ya no admiten desagüe y en consecuencia se encuentra ya alguna de dichas propiedades con charcos de agua pútrida, ofreciendo un peligro constante para la salud pública. Por razones de higiene y sanidad suplican al Ayuntamiento se digne acordar la construcción del Mundial Cine vaya a desaguar con la cloaca de la calle de San Magín (o bien en la de Ódena)».⁴⁹

Gairebé coincidint amb els treballs de la xarxa de les clavegueres, principalment després dels anys de 1917 a 1919, també es van practicar les obres de la doble canalització del rec del molí de l'Abadia, durant els anys de 1920 i 1921, que comportaren molts entrebancs per a les adoberies. A les dificultats peatonals motivades per les clavegueres, s'afegiren les obres de les pavimentacions dels carrers de la ciutat, operacions que s'allargaren entre els anys de 1919 a 1924.⁵⁰

49. AHCI, Fons Municipal, lligall 685, Clavegueres.

50. Vegeu: RIBA I GABARRÓ, Josep: «Números vermells a l'Ajuntament d'Igualada», *Miscellanea Aqualatensia 10*. Igualada, CECI, 2002, p. 348-356.

El funcionament de la xarxa de les clavegueres i la distribució de l'aigua corrent per les empreses Aigües Artés i Aigua de Rigat comportaren un canvi molt notable, que s'anà generalitzant pels domicilis i establiments de tota mena. N'és una mostra el cas del rector dels Escolapis, que l'any 1926 va demanar autorització municipal «para efectuar obras en el Real Colegio de las Escuelas Pías para la instalación de “Waters Closed” que vayan a desaguar en la calle de San Agustín, construyendo un ramal de cloaca para su empalme».⁵¹

Segons dades de l'any 1927, l'extensió de la xarxa de les clavegueres igualadines havia arribat a tenir 17.455 m lineals. Les altes de les escomeses de l'any 1926 foren 63 i les de l'any 1927, 38.⁵²

Des d'aquells moments restaren pendents de construcció les clavegueres de l'eixamplament del terme igualadí. Segons el Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, en la sessió plenària del 25 d'abril de 1925 es va fer la lectura del Reial Decret Llei del Directori militar, rubricat pel rei Alfons XIII, datat el primer d'abril, pel qual es disposava l'agregació al terme d'Igualada de 657 hectàrees des del terme d'Òdena. Així es passà d'una extensió de 172 hectàrees a tenir-ne 829.

En les edificacions existents, i en les fetes posteriorment, situades en l'anterior territori odenenc, a llevant del passeig de Mn. Jacint Verdager, al Poble Sec i als Set Camins, es feren algunes connexions als desaigües, però l'arranjament definitiu del sanejament hagué d'esperar encara quaranta anys més. Segons el Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Igualada, en la sessió plenària municipal del 25 de gener de 1965, «se aprobó el presupuesto extraordinario, cifrado en 18.700.000 pesetas, para la construcción de una colector general y red secundaria, de diez quilómetros de longitud, en la zona norte de la ciudad, en el llamado Poble Sec».

En una darrera etapa, es constatava que «ya funciona el colector general de la zona Norte y su red secundaria de alcantarillado, con más de diez quilómetros de longitud. Los barrios de Fátima y de Montserrat cuentan también con su red de alcantarillado, y son muchas las obras de saneamiento realizadas. Está aprobado el proyecto de la colector Sur y se están ultimando los detalles para la construcción de la depuradora general en mancomunidad con Vilanova del Camí», segons que manifestà al

51. AHCI, Fons Municipal, lligall 685, Clavegueres.

52. Lliga Econòmica: *Memoria y breves notas sobre Igualada y su riqueza. Ejercicio 1926-1927*. Igualada, N. Poncell, impresor, 1928, p. 66.

número 1.500 (21-X-1967) del periòdic *Igualada* l'alcalde Juan Antonio García Urgelés.

El funcionament de les clavegueres d'Igualada va fer augmentar el cabal de les aigües brutes del riu Anoia. En els mesos de l'estiu o en altres temporades de sequera, a la Pobla de Claramunt, on les cases del centre del poble són properes al corrent fluvial, els inconvenients de les pudors i dels mosquits es feren molt insuportables i l'Ajuntament de la Pobla es va veure obligat a presentar denúncies per intentar d'evitar aquells efectes.

Així, en la sessió de 18 d'agost de 1918, presidida per l'alcalde Josep Mabras Guasch, «expuso la conveniencia de que inmediatamente se procede a tomar el acuerdo de elevar una instancia al Exmo. Sr. Gobernador Civil de la Provincia, poniendo de manifiesto el mal olor que despide el agua del río Noya por las muchas inmundicias que salen de Igualada y que se busque el medio de que se desinfecten las cloacas que hay en Igualada y que priven de que las letrinas de dicha ciudad vayan a las cloacas y que principalmente se busque las aguas necesarias para evitar que queden estancadas y crien focos de infección, acordándose por unanimidad».⁵³

Aquesta fou la primera queixa poblatana, però anys a venir n'hi hauria d'altres. Tot i que les queixes eren prou justificades, la qualitat deficient de l'aigua del riu i la seva fetor sortosament resultaren més desagradables i ofensives que no pas nocives. Com que la situació no millorava, sinó que empitjorava, cinc anys més tard, en la sessió de 14 d'agost de 1923 presidida per l'alcalde Antoni Casanovas Duran, es va exposar «que atendiendo el Ayuntamiento de la Pobla de Claramunt, las continuas y justificadas reclamaciones del vecindario, de la colonia veraniega y de los extranjeros que han honrado esta población con sus visitas, se acuerda por unanimidad, de protestar enérgicamente contra el proceder de la ciudad de Igualada por utilizar el río Anoia para cloaca general, por donde discurren toda clase de inmundicias, que infectan los pueblos ribereños, especialmente esta localidad por hallarse situada al pie de dicho río; y al efecto que se traslade este acuerdo al Exmo. Sr. Gobernador Civil, en demanda de auxilio y protección en pro de la salud pública, amenazada con otras calamidades, además de las enfermedades endémicas producidas por tan incivil abuso».⁵⁴

El pas dels anys no solucionà el problema de les aigües brutes del riu Anoia, sinó tot al contrari: l'expansió urbana d'Igualada l'empitjorà. Era

53. AMPC (Arxiu Municipal de la Pobla de Claramunt), Llibre d'actes, 1928, p. 23.

54. AHCI, Fons Municipal, Llibre d'actes, 1923, p. 50.

una cosa ben sabuda i comprovable a simple vista que la llera del riu Anoia era un llit d'aigües mortes i que la seva pol·lució afavoria l'increment de la flora anaeròbia, el metabolisme de la qual implica la formació de gasos i una forta pudor, incrementada, com es pot suposar, per la descomposició de la matèria orgànica. L'any 1965, la brutícia arrossegada pel riu era el resultat de l'abocament diari de més de quatre tones de substàncies químiques i orgàniques, equivalents a una població de 235.000 habitants, tot considerant una mitjana de 75 grams de DBO (demanda bioquímica d'oxigen) per habitant i dia.⁵⁵

Amb referència al problema greu de les aigües brutes causat per les adoberies d'Igualada, el corresponsal de premsa a la Pobla de Claramunt va publicar la següent crònica:

La persistent sequera d'aquest estiu és un agravant per les males olors i els gasos que exhalen les aigües brutes del riu Anoia, al seu pas per aquesta població. Els comentaris del veïnat giren a l'entorn d'aquest tema. Inevitablement. I són esmentades les possibles solucions. Si les 170 adoberies d'Igualada depuressin les seves aigües abans d'abocar-les el problema estaria gairebé resolt. Una solució temporal seria que des del 9 d'agost al 19 de setembre, se suspenguessin les activitats fabrils, per estalviar la pudor de les aigües. El tancament de les adoberies durant el període estiuenc seria una solució d'emergència. Hom ja espera les vacances de les indústries igualadines.

El problema més greu és el de la pol·lució industrial, com ho demostra el fet de què el riu Anoia és un llit d'aigües mortes, on no poden viure-hi ni granotes ni peixos. A això cal afegir-hi el problema de les aigües residuals domèstiques, les quals no resulten suficientment oxidades per efectes de l'autodepuració del riu, a causa de la curta distància entre Igualada, Vilanova i la Pobla.

A la Pobla de Claramunt existeixen 25 hectàrees d'horta de tipus familiar, les quals són regades amb les aigües putrefactes del riu Anoia, i s'ha observat repetides vegades que quan es mengen verdures crues, que han estat en contacte amb l'aigua, produeixen trastorns gastrointestinals, i això és un perill potencial d'alguna greu infecció epidèmica, que gràcies a Déu fins avui no s'ha produït.

55. Vegeu: RIBA I GABARRÓ, Josep: *La Pobla de Claramunt. Evolució econòmico-social d'un municipi de la comarca d'Igualada*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1972, p. 65-66.

El major cabal d'aigua potable que rep Igualada procedeix de la Pobla, captada principalment de la riera de Carme. ¿No resulta una anti-pàtica ironia que aquesta aigua retorni desagradablement pol·lucionada?⁵⁶

L'estiu de l'any 1966, l'Ajuntament d'Igualada va donar un pas decisiu per al sanejament del riu Anoia: «Se puso a la consideración de la Corporación un dictamen de la Comisión de obras y urbanismo relativo a la opción de compra de un terreno situado en el término colindante de Vilanova del Camí, considerado especialmente idóneo para la instalación de una Estación depuradora de aguas residuales que está proyectada. Dado que es imprescindible la adquisición de un terreno adecuado para poder dar cima al proyecto de depuración de las aguas de Igualada antes de su vertido al río Anoya, ponderadas las ventajas que ofrece la finca ofrecida, se acordó su adquisición por el precio de 400.000 pesetas, sin perjuicio de que esta adquisición pueda realizarse conjuntamente con el ayuntamiento de Vilanova del Camí, por cuanto el deseo no es otro que el de proceder conjuntamente el tratamiento de las aguas de ambos municipios. Así se acordó y al efecto se facultó el Sr. Alcalde, D. Juan Antonio García Urgelés, para otorgar la pertinente escritura».⁵⁷

Des de les primeres queixes formals de l'Ajuntament de la Pobla de Claramunt dels anys 1918 i 1923, ningú no suposava ni esperava que encara haurien de passar seixanta-cinc anys més perquè funcionés la depuració de les aigües residuals d'Igualada. Mentrestant, periòdicament s'anaren repetint les exclamacions i les denúncies, cada vegada més imperatives. Una altra mostra fou una reclamació signada per més de 400 dels habitants afectats i dirigida a l'alcalde de la Pobla de Claramunt, l'11 d'octubre de 1968: «Todos sabemos los esfuerzos que Vd. y su Il. Ayuntamiento vienen realizando en orden a solucionar el grave problema de nuestra población, cual es el de acabar definitivamente con los nauseabundos olores del Río Noya a su paso por nuestro Municipio, olores motivados por los fabricantes de Curtidos y Tintes de la vecina ciudad de Igualada. Como sea que por el momento todos sus esfuerzos no dan los resultados apetecidos, y el mal de año en año se ha ido agravando, hasta llegar al deplorable estado actual, en el que humanamente hablando ya es imposible de aguantar por más tiempo este estado de cosas. Es obvio deta-

56. *Igualada*, núm. 1.298 (7-VIII-1965).

57. *Igualada*, núm. 1.386 (27-VII-1966).

llar todos los males provenientes del problema en cuestión, males todos ellos de graves consecuencias, tanto en el aspecto sanitario, como moral, como económicamente, y que Vd. como vecino conoce también sobradamente. Sabemos que las leyes están de nuestro lado. Ninguna industria puede verter las aguas residuales al Río, sin una previa y eficaz depuración. Pedimos solamente que se hagan cumplir las leyes vigentes a tales efectos, y por todo ello suplicamos que en caso de que las Autoridades Provinciales se decidan de una vez a solucionarlo, se nos comunique la solución aportada y el plazo en que esperan resolverlo. En el caso en que se muestren impotentes para una eficaz solución, también le rogamus que nos lo comunique, ya que en tal caso, creemos que sería un deber de todos el dar conocimiento del problema al Iltre. Sr. Ministro de la Gobernación, opinión que no dudamos será también compartida por Vd».⁵⁸

La tramitació per adquirir els terrenys apropiats per situar la depuradora fou la primera d'una llarga sèrie que no tingué efectivitat fins una vintena d'anys més tard, amb uns passos molt diversos i espaiats.

En una mobilització popular, sota el lema «Volem un riu Anoia net», congregada a la Pobla de Claramunt el 26 de febrer de 1984, entre altres actes es va llegir un manifest:

El riu Anoia ve sofrint des de fa molts anys una greu pol·lució produïda per les aigües residuals industrials i domèstiques que són tirades al riu sense cap tractament. El riu s'ha convertit en una claveguera d'aigües mortes, putrefactes, que produeixen unes fetors insuportables. El grau de contaminació és tan alt que constitueix un perill per a la salut pública, com ho demostren les anàlisis que s'han efectuat.

Per a solucionar aquest greu problema és de primeríssima i vital importància la construcció de la depuradora d'Igualada, el projecte de la qual ja està aprovat des de l'abril de l'any 1981, però que ha restat aturat molt de temps a causa de discussions i negociacions.

Nosaltres exposem la nostra protesta per aquesta situació. Els pobles de la riba de l'Anoia anem patint les conseqüències d'un riu mort i que no s'hi posa remei i estem disposats a lluitar per aconseguir que al riu Anoia reneixi la vida.

Els signants, entitats, associacions, i grups de la comarca d'Anoia ho demanen al Consorci d'Infraestructura Sanitària de la Província de Barce-

58. «Domicilio para comunicaciones: D. José Robert, José Antonio n. 1, La Pobla de Claramunt (Barcelona)».

lona, entitat encarregada de la construcció de la depuradora, i a la Junta de Sanejament de la Generalitat de Catalunya, per a que prenguin consciència del problema i es responsabilitzin del projecte i el portin a terme definitivament.⁵⁹

El 13 de juliol de 1984, a l'Ajuntament de Vilanova del Camí, es va celebrar un acte oficial amb autoritats per a la presentació del projecte de l'estació depuradora de les aigües del riu Anoia i l'anunci del concurs-subhasta de les obres de la seva construcció, que s'esperava que fos una realitat immediata.⁶⁰

Els treballs de la instal·lació de la planta depuradora van ocupar els anys 1985, 1986 i 1987. Com que l'entrada en plena activitat es retardava, l'Ajuntament de la Pobla de Claramunt, en la sessió del primer de setembre de 1988, va acordar «exigir als Ajuntaments d'Igualada, Vilanova del Camí, Òdena i Santa Margarida de Montbui, que prenguin consciència del greu problema que afecta la nostra població i que és provocat pels residus domèstics i industrials dels seus municipis. Demanen, en conseqüència, que els esmentats Ajuntaments arribin als acords que facin possible l'immediat funcionament de la planta depuradora de Vilanova, perquè no és admissible que problemes interns de la Mancomunitat creada en el seu moment, facin deixar de banda un tema que incideix greument sobre la Pobla de Claramunt i altres pobles propers als cursos dels rius Anoia i Llobregat. I no solament això, sinó també que dona una imatge realment vergonyosa de la nostra comarca. Cal instar el Consell Comarcal de l'Anoia a prendre les mesures que calguin davant els ajuntaments esmentats, així com a la Junta d'Aigües de Catalunya».⁶¹

Segurament com a ressò de les queixes repetides, el tinent d'alcalde d'Obres i Urbanisme de l'Ajuntament d'Igualada va publicar a la premsa una carta oberta amb els següents reconeixements:

A finals de l'any passat, es va celebrar un acte a la Pobla de Claramunt, en el qual hi participaren el director de la Junta de Sanejament, els alcaldes d'Òdena, Santa Margarida de Montbui i Vilanova del Camí, el gerent d'Aigua de Rigat, SA, i el tinent d'alcalde d'Igualada. S'hi tractà la

59. BARTROLÍ, Marta; RIBA, Carolina: *Anuari de la Pobla de Claramunt 1984*. Vilanova del Camí, Agrupació d'entitats culturals, esportives i recreatives, 1985, p. 31.

60. *Igualada*, núm. 3.056 (18-VII-1984).

61. *Igualada*, núm. 3.425 (7-IX-1988).

problemàtica de les aigües del riu Anoia, en el seu recorregut per la localitat de la Pobla de Claramunt, i en la meua intervenció em vaig comprometre que a l'estiu d'enguany, l'aigua ja hi baixaria depurada al 100% des de l'Estació Depuradora de la Mancomunitat Intermunicipal de la Conca d'Òdena.

En aquest sentit, haig de reconèixer que lamentablement vaig ésser massa optimista, ja que l'objectiu prioritari era que les connexions de la xarxa de clavegueres que mancaven per connectar estiguessin finalitzades els mesos d'abril i maig de 1988.

Per raons tècniques i de variació de projectes, no ha estat possible assolir aquesta fita en les dates fixades. No obstant això, els treballs de connexions s'iniciaren ja la setmana passada. Malgrat tot, confio que els habitants de la Pobla de Claramunt comprenguin i disculpin aquest endarreriment i al mateix temps reitero que des de l'Ajuntament d'Igualada es posaran els mitjans necessaris perquè el més aviat millor esdevingui una realitat la promesa.⁶²

Tots els efectes negatius de la contaminació del riu Anoia no es van començar d'alleugerir fins a l'any 1989, amb la posada en marxa de l'Estació Depuradora d'Aigües Residuals (EDAR), situada al marge dret del riu Anoia, a l'altra banda del molí dels Moletons, en un extrem al migdia del terme de Vilanova del Camí, limítrof a de la Pobla de Claramunt. Fins aquell indret s'hi féu arribar un col·lector de les aigües urbanes d'Igualada, Santa Margarida de Montbui, Òdena i Vilanova del Camí, i una altra conducció que era una perllongació de la claveguera de les adoberies, pel dessota del canal de l'aigua del rec, aquella que s'havia endegat en el bienni 1920-1921. En els tractaments inicials es depuraven uns quatre milions de metres cúbics l'any, per procediments d'aeració i descalcificadors; es va passar als sis milions l'any 1995, i l'any 2000 s'arribà als deu milions de metres cúbics, amb depuració biològica.⁶³

Des de l'any 1996 es va instal·lar, a l'esquerra del riu Anoia, en la partió de migdia dels termes d'Igualada i de Vilanova del Camí, l'empresa RECRISA, amb una planta de reciclatge de les sals del crom que resta soluble en l'aigua després de l'adobament mineral de les pells. La recollida es fa itinerant per les adoberies amb un camió dotat amb cisterna.

62. *Igualada*, núm. 3.427 (14-IX-1988).

63. RIBA I GABARRÓ, Josep: *Feudalisme i toponímia de la Pobla de Claramunt*. Ajuntament de la Pobla de Claramunt, 1999, p. 67.

Des de l'any 1998, en el lloc de l'antiga horta del Matosas, al costat de RECRISA, es va constituir la societat Igualadina de Depuració i Recuperació SL (IDR), participada pel Gremi de Blanquers d'Igualada i l'Ajuntament d'Igualada. El 28 de juny de 2003 hi hagué la col·locació de la primera pedra d'una planta de tractament de més de 8.000 m² d'extensió, entre l'obra civil i les instal·lacions, repartides a les dues bandes del carrer del Rec, per a la depuració biològica de les aigües residuals generades per 48 empreses del ram de la pell, conjuntament amb les aigües residuals urbanes, amb uns cabals diaris de 16.000 m³, dels quals 4.000 són d'aigües residuals industrials i 12.000 d'aigües residuals ciutadanes. La nova depuradora i el seu equipament ha comptat amb una inversió de 9.451.107 euros.⁶⁴

Paràmetres aigües adoberies

Referències	Entrada planta	Sortida planta
Cabal (m ³ /d)	16.000	16.000
MES (mg/l)	1.500	50-100
DQO (mgO ₂ /l)	3.000	350-450
NTK (mg/l)	200	<50
Cl-(mg/l)	2.300	2.000-2.300
S= (mg/l)	300	1
S04= (mg/l)	1.100	1.000-1.100
Cr ³ + (mg/l)	>100	<3
M1 (equitox/m ³)	50	-

La finalitat de la IDR, inaugurada el setembre de 2005, és el lliurament a la EDAR de Vilanova del Camí les aigües en condicions que faran possible de mantenir net el curs del riu Anoia, aigües avall d'Igualada.

En un editorial de premsa es comentava que «tot i la dificultat de fer realitat una obra de la magnitud de la nova depuradora dels adobers, aquesta ja és una realitat. La posada en marxa de la depuradora de les adoberies ha de suposar un punt i a part de l'entorn del riu Anoia. De res o de ben poc serveix ja lamentar la situació viscuda fins al moment i el temps que s'ha trigat a arribar fins a l'hora actual, per a superar la situació del riu Anoia, que ha estat un dels més contaminats d'Europa».⁶⁵

64. VILA I BADIA, Miquel: «Igualadina de Depuració i Recuperació», *L'Enllaç*, núm. 104 (5-VII-2003); també: «La depuradora d'Igualadina de Depuració i Recuperació SL en avançada fase de construcció», *L'Enllaç*, núm. 150 (10-VII-2004).

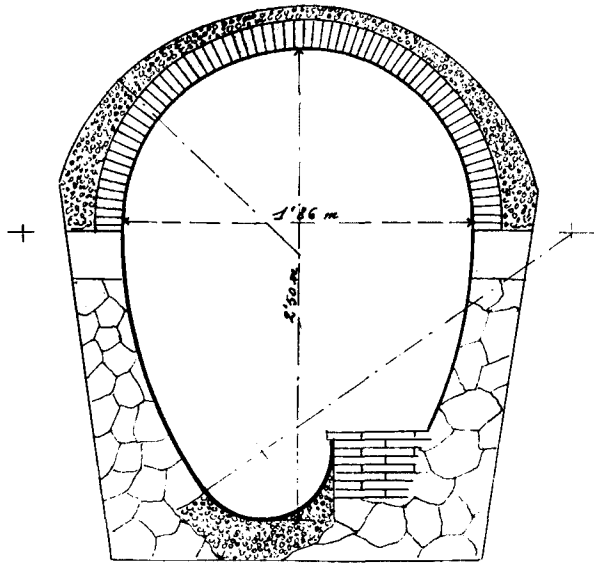
65. «La depuradora dels adobers» (editorial), i RIPOLL, Eva: «La depuradora dels adobers ja funciona», *Diari d'Igualada*, núm. 4.548 (2-IX-2005).

L'any 2005, amb l'obertura a la circulació del nou carrer del Rec, amb una inversió de 8.349.599 euros, que discorre paral·lel al riu Anoia, i entre ambdós, també varen entrar en funcionament, amb una extensió de 2,5 km, un col·lector general final per portar les aigües residuals urbanes fins a la depuradora de Vilanova del Camí, amb una inversió de 2.594.194 euros, i una nova claveguera exclusiva per a les adoberies, amb una inversió de 519.924 euros, per conduir les aigües brutes industrials fins a la nova depuradora dels adobers (IDR), amb una inversió de 8.422.153 euros.⁶⁶

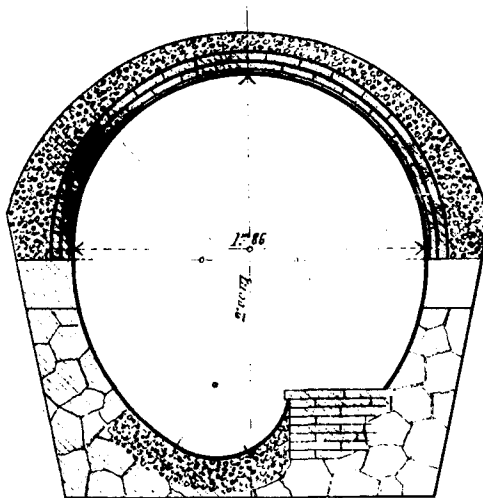
En una entrevista, Jaume Armenteras, alcalde de la Pobla de Claramunt, declarà: «Quan es va fer la primera depuradora, per alguns es van llençar els diners, perquè l'aigua no sortiria neta, però el cert és que, gràcies a aquella depuradora, fa 18 anys que es pot respirar a la Pobla. Abans no es podia ni respirar, perquè la pudor arribava a qualsevol punt del poble. Després, amb la depuració biològica de Vilanova, tampoc no ha sortit l'aigua perfecta, però a la Pobla no hi ha pudor. Ara amb la nova depuradora dels adobers, si l'aigua baixa clara pel riu, seria la satisfacció més gran en els 22 anys d'alcalde».⁶⁷

66. «Carrer del Rec» (fulletó desplegable). Igualada, Ajuntament d'Igualada-Espai Gràfic, 2006.

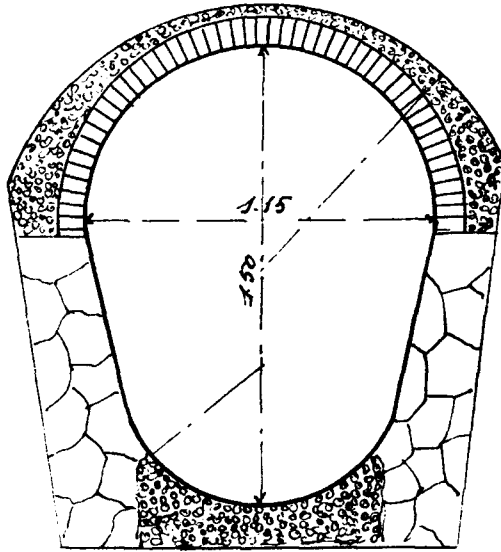
67. *La Veu de l'Anoia*, núm. 1.185 (27-V-2005). Jaume Armenteras i Soteras fou alcalde de la Pobla de Claramunt des de les eleccions de 1983 (CiU) i reelegit el 1987, 1991, 1995, 1999 i 2003, fins que es va jubilar el 10 de juny de 2006.

A. Gran col·lectora

B. Gran col·lectora de major secció

C. Gran col·lectora de primer ordre